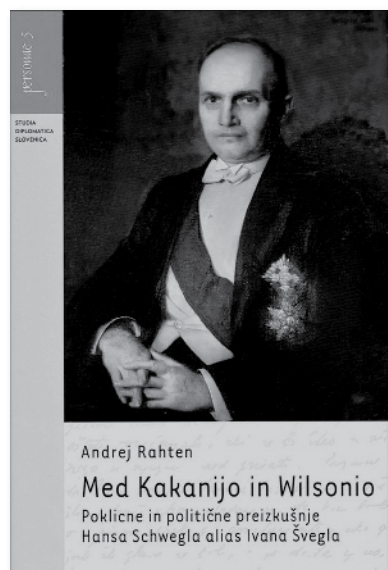

the parliamentary environment, the political meaning of Parliamentarianism and the state of democracy. Surrounded by the tsar's barracks the Duma could have easily been eliminated at any time. Unnecessary to say, that this location expressed another Parliament's weakness.

The excursion to the »Tauride Palace« concluded an informative conference, which put current approaches and questions of parliamentary research to the discussion and promoted academic exchange across borders.

Verena Mink

Andrej Rahten, *Med Kakanijo in Wilsonio: poklicne in politične preizkušnje Hansa Schwegla alias Ivana Švegla*

Celovec, Ljubljana in Dunaj:
Mohorjeva založba, 2018
(Zbirka Studia Diplomatica Slovenica,
Personae, 5), 259 strani

Andrej Rahten sodi med redke slovenske zgodovinarje, ki so v ospredje svojega raziskovalnega dela postavili diplomatsko zgodovino. Ob tej se je večkrat lotil še pisanja političnih biografij, kar v slovenskem zgodovinopisju prav tako ni vsakdanje. V tokratni knjigi je združil oboje – diplomatsko zgodovino in biografijo. Rahten se je lotil orisa življenjske poti Hansa Schwegla ali Ivana Švegla. Že na uvodnih straneh je pojasnil, zakaj dvojno pisanje istega imena. Njegov junak je bil za časa Avstro-Ogrske v dokumentih še zapisan z nemško različico zapisa Hans Schwegel, ki pa se je po prevratni dobi leta 1918 postopoma spremenila v slovenskega Ivana Švegla. Prav tako je na začetku dela pojasnil tudi obe »geografski« imeni, Kakanijo kot posrečeno izpeljanko iz K. u. K monarhije in Wilsonio kot Šveglovo graščino pri Bledu, ki jo je Woodrowu Wilsonu na čast preimenoval po ameriškem predsedniku, v katerega so bila na pariški mirovni konferenci po prvi svetovni vojni položena vsa upanja slovenskih članov jugoslovanske delegacije.

Uvodnim stranem sledi petnajst poglavij, ki jih je Rahten nanizal po kronološkem vrstnem redu, tako da v pripovedi sledimo Šveglovi poti od rojstva v Zgornjih Gorjah pri Bledu v času, ko je bila »Kakanija« še pomembna evropska sila, do smrti

in propada Wilsonie alias gradu Grimšče po Šveglovi smrti. V prvih poglavjih je avtor opisal Avstro-Ogrsko v času protagonistovega odrasčanja, ko se je precej razlikovala od večine drugih evropskih držav, ki so bile enonacionalne in niso bile dualistične. Hans Schwegel je sledil stričevi poti, se pod njegovim vplivom in patronatom šolal za diplomata in diplomatsko-politični poti ostal zvest večino svojega življenja. Pot v službi avstro-ogrske diplomacije je začel v Združenih državah Amerike, kjer je prebil dosti časa, kar bi dandanes sicer označili kot zelo pomembno in ugledno. A nas Rahten ob tem opozarja, da je avstro-ogrska zunanja politika pogled usmerjala na vzhod, proti Balkanu, in da je bil severnoameriški prostor tedaj na obrobju pozornosti Dunaja. To se je spremenilo šele med prvo svetovno vojno, ko so se diplomati centralnih sil soočali s precej nevšečnostmi, od okrnjenja proračuna za delovanje do soočanja z idejami politikov, ki so si prizadevali za konec ostarele habsburške monarhije.

Ob razpadu monarhije po koncu vojne leta 1918 se je Ivan Švegel vključil v diplomacijo nove države in bil agilen v Parizu v času mirovne konference, ko je zveze iz starejše dobe preusmeril v nove čase, saj so se nekdanje nepomembne ZDA uvrstile v središče svetovne diplomacije. Švegel je bil vsekakor eden najboljših poznavalcev Američanov med slovenskimi in jugoslovanskimi politiki, a tudi to leta 1918 ni moglo ublažiti nekaterih neugodnih posledic političnega preloma za Slovence na mednarodni ravni, ko je bilo slovensko ozemlje razkosano med matično državo in njene sosedo.

Nestabilna leta prve jugoslovanske države, ko se je politična usmeritev pogosto spreminjala, z njo pa tudi vladna ekipa, se je odražala tudi na Šveglovi politični poti. Najprej zavetje Koroščeve Slovenske ljudske stranke, nato izvolitev v parlament na listi Radičeve Hrvaške kmečke stranke pa imenovanje za ministra v drugem letu diktature kažejo na zelo nenavadno politično pot. V stare tokove se je vrnila, ko je bil leta 1931 imenovan za veleposlanika v Argentini, a je že naslednje leto dočakal tudi upokojitev.

Po upokojitvi je večino časa preživel na posestvu Grimšče, od koder je opazoval jugoslovansko in svetovno politično dogajanje, zelo pa ga je skrbel vzpon nacistične Nemčije. Podpis münchenskega sporazuma, ko sta pred njo pokleknila zahodni velelisi, zmagovalki prejšnje vojne, je bil zanj napoved konca versajske Evrope. Začetek vojne pa je prinesel še začetek konca posestva Grimšče, saj so nemški okupatorji Šveglu odvzeli veliko premoženja, ki tudi po vojni ni bilo povrnjeno, saj so komunistični oblastniki z nacionalizacijo Wilsonie dokončali delo predhodnikov. O novi slovenski oblasti zato nikakor ni imel lepega mnenja, a se je z njo manj ukvarjal tudi zaradi vse pogostejših zdravstvenih težav. Kljub vsemu je dočakal visoko starost, saj se je leta 1962 poslovil od sveta v starosti 87 let.

Kot se za politično biografijo spodobi, avtor ni sledil le življenjski poti posameznika, temveč je leta njegovega šolanja, službovanja in političnega delovanja vseskozi vklapljal v širše politično dogajanje držav, ki jim je služil. Tako si sledijo zapisi o avstrijskem šolanju diplomatskega kadra in Šveglovih šolskih letih, oris diplomatske mreže Avstro-Ogrske v Ameriki in Šveglovo službovanje po konzulatih v različnih mestih, pariška mirovna konferenca in Šveglova vloga pri iskanju stikov jugoslovanske delegacije z ameriškim predsednikom, politični razvoj jugoslovanske kraljevine in Šveglove

politične preokupacije v tem času. Čeprav bi kdo ob površnem branju pomislil, da je glavni junak monografije le še en diplomat ali politik v kolesju diplomatsko-političnega sveta držav, v katerih so živeli Slovenci v 19. in 20. stoletju, stvar le ni tako preprosta.

Ivan Švegl se nam skozi Rahtenovo knjigo prikazuje kot večplastna, morda bi kdo pripomnil celo kot razdvojena osebnost. Ne le zaradi uporabe dveh zapisov svojega imena, življenja v dveh državah in služenja obema. Končno je bil do obeh v času njunega obstoja enako skrajno lojalen, dosleden v doseganju svojih ciljev, spoštljiv do tistih, ki so se mu zdeli vredni spoštovanja, malce manj spoštljiv ali celo odbijajoč do tistih, ki jih je ocenjeval z zelo nizkimi ocenami. Avtor je poskušal pokukati tudi na tisto, bolj osebno plat življenja, ki jo v opisih diplomatov in politikov pogosto pogrešamo, na intimni odnos do bližnjih, žene ali drugih žensk. Ob tem je ugotovil, da – tako kot v številnih drugih biografijah ali avtobiografijah – tudi Švegl o tem ni zapisal dosti. Pa vendarle je skozi pisma podrejenih uslužbenk, posrednih podatkov, omemb žena in nekaj drobcev poskušal razvozlati tudi skrivnostni svet, ki ni le svet velikih idej, velike politike in drugih velikih tem, temveč svet majhnih ljubeznivosti, norosti, nespodobnosti in trenutkov, ki se jim v avtobiografskih zapisih pisci skorajda obvezno izognejo.

Skozi preplet diplomatske službe in odnosov na konzulatih, kjer je delal, se nam diplomacija tako ne kaže le kot pomembna mednarodna, meddržavna ali državna tema, temveč tudi kot konfliktno okolje različno sposobnih ljudi različnih značajev, kot povsem običajen službeni prostor z ustvarjanjem na eni strani prijaznih, na drugi pa napetih, če že ne sovražnih medsebojnih odnosov, ki z živčavom občasno spominja na tisto, kar v žargonu imenujemo »otroški vrtec«. Svet jugoslovanske politike pa se nam izriše kot podoba nenačelnosti, politikantstva, iskanja zvez in drugih nečednih potez, ki jih Slovenci žargonsko pogosto omenjajo kot »balkanska posla«; seveda povsem neupravičeno, saj enake zgodbe, dogodke in osebe srečujemo na vseh straneh političnega horizonta.

Avtor zgodbe ne postavlja le v omejen osebni okvir niti zgolj v okvir diplomatov in politikov, ki so izhajali z ozemlja današnje Slovenije. Vseskozi govori zgodbo diplomacije Avstro-Ogrske, politike Kraljevine SHS ali Jugoslavije, vse to pa umešča v širši kontekst. Razvita diplomatska mreža z veliko konzulati bi se nam lahko zazdela nerazumljivo potratna, če ne bi ob tem prebirali podatkov o izseljevanju državljanov iz države in njihovi razpršenosti v državah močnega priseljevanja. Prav tako bi nam dolgi opisi sprejemov jugoslovanskih/ slovenskih diplomatov pri predsedniku ZDA Woodrowu Wilsonu na mirovni konferenci v Parizu, ki jih deloma že poznamo iz druge literature, bili manj razumljivi, če ne bi bili opremljeni z razlago, da niti bistveno večjim in pomembnejšim delegacijam na mirovni konferenci ni uspelo izposlovati dveh obiskov pri njem v istem času.

Šveglava pot med Kakanijo in Wilsonio nam ob biografski podobi doslej manj znanega in na tako celovit način še neopisanega slovenskega diplomata in politika orisuje še nekaj splošnih značilnosti diplomacije in politike tedanjega in na žalost tudi še sedanjega časa. Ob prebiranju se sicer lahko nasmehnemo primerom, ko je bila na diplomatsko političnem polju za izbiro primernega kandidata sposobnost

posameznika pogosto nemočna v boju s strankarsko pripadnostjo in močjo zvez; a kaj, ko je nasmešek bolj kisel, ko pomislimo, da to ni le stvar preteklosti. Prav tako kot ni stvar preteklosti misel, da je vredno nagraditi sposobneže za njihove uspehe in ne nagraditi ali celo kaznovati nesposobneže za nedoseganje zastavljenih ciljev. Pa tudi z iskanjem zaslombe pri (političnih) stricah in oblastnikih se še vedno srečujemo na vsakem koraku. Andrej Rahten nam tako ob opisu življenjske poti enega politika v njegovem konkretnem življenjskem okolju orisuje še teme, ki so pravzaprav stalnica politične in diplomatske zgodovine.

Avtor ostaja v analizi na strogo profesionalni ravni. Iz Švegla ni poskušal narediti velikega heroja niti le žrtve spreminjajočih se razmer na političnem zemljevidu dela sveta, ki ga naseljujemo Slovenci. Rahtenov opis je zelo barvit, s spretnim vključevanjem različnih arhivskih virov, spominov in literature. Vztrajno nas opozarja na podrobnosti in razlike med avtobiografskimi zapisi junaka zgodbe v jeseni življenja, njegovih desetletja starejših zapisov v izvirnih dokumentih, pričevanjih njegovih sodelavcev in sodobnikov. Prav to prepletanje narativov daje celi podobi protagonista živopisen, oseben, človeški značaj. Ne gre torej za biografijo o velikem (»nečloveškem«) junaku brez napak, okoli katerega so se odvijali veliki dogodki. Gre za zgodbo o (še enem) diplomatu in politiku, z vsemi njegovimi posebnostmi, povedano skozi zapis zgodovinarja, ki se ne zadovoljuje s prehitrimi sodbami in sklepi. Hkrati nas avtor z navajanjem citatov iz Šveglovega avtobiografskega zapisa iz leta 1953, hranjenega v arhivu Slovenskega biografskega leksikona, prvič celoviteje seznanja s tem dragocenim pričevanjem, ki bi bilo že samo po sebi vredno objave.

Ocena ne bi bila popolna, če ne bi omenili še avtorjevega živahnega načina pisanja, ki bralca ne pusti ravnodušnega in ga pritegne k branju, vse dokler ne pride do konca zgodbe. Poglavja si sledijo logično, zapisi so posejani s povednimi in sočnimi citati, pritegnejo pa tudi hudomušne primerjave in namigi, ki še poglobijo bralčevo radovednost, kaj sledi.

Aleš Gabrič